

Perspektiva proizvodnje goveđeg mesa u Hrvatskoj

Draženović, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:115168>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Luka Draženović

Preddiplomski stručni studij Agrarno poduzetništvo

Perspektiva proizvodnje govedeg mesa u Hrvatskoj

Završni rad

Vinkovci, 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Luka Draženović

Preddiplomski stručni studij Agrarno poduzetništvo

Perspektiva proizvodnje govedeg mesa u Hrvatskoj

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. prof.dr.sc. Vesna Gantner, mentor
2. doc.dr.sc. Tina Bobić, član
3. dr.sc. Maja Gregić, član

Vinkovci, 2018.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Završni rad

Prediplomski stručni studij Agrarno poduzetništvo

Luka Draženović

Perspektiva proizvodnje govedeg mesa u Hrvatskoj

Sažetak: U ovom radu iskazane su perspektive proizvodnje i trendova tržišta govedeg mesa u svijetu, EU te mogućnosti proizvodnje u RH. Predstavljeno je stanje uz korištenje aktualnih podataka mjerodavnih ustanova i institucija poput Ministarstva poljoprivrede, Hrvatske poljoprivredne agencije, EU ustanova, Croatiastočara, Udruge za uzgoj i tov junadi Baby Beef te stručnjaka iz govedarske proizvodnje. Može se zaključiti kako proizvodnja govedeg mesa ima perspektivu uz preduvjet ostvarivanja suradnje između primarnih proizvođača i prehrambene industrije.

Ključne riječi:

perspektive, goveđe, meso, svijet, EU, Hrvatska, govedarstvo, proizvodnja, 22 stranice, 5 tablica, 7 slika

Završni rad je pohranjen: u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

Final work

Professional study Agricultural entrepreneurship

Future perspectives of beef production in Croatia

Summary:

The paper presents the production and trends of beef market in the world, the EU and the possibilities of production in Croatia. The state of the art has been presented with the use of current information from relevant institutions and institutions such as the Ministry of Agriculture, Croatian Agricultural Agencies, EU Institutions, Croatian Croats, the Baby Beef Association for Breeding and Farming and the experts from cattle breeding. It can be concluded that the production of beef has a peach with the precondition of the cooperation between the primary producers and the food industry.

Key words:

prospects, beef, meat, world, EU, Croatia, cattle breeding, production, 22 page, 5 tables, 7 images

Final work is archived in Library of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MATERIJAL I METODE	2
2.1. Podrijetlo i pasmine goveda.....	2
2.2. Domaće pasmine.....	3
2.3. Uvozne tovne (mesne) pasmine.....	4
3. ORGANIZACIJA PROIZVODNJE MESA GOVEDA	7
3.1. Tov goveda.....	7
3.1.1. Tov mlade junadi.....	8
3.2. Klaonički pokazatelji u tovu junadi.....	11
3.2.1. Konformacija trupa.....	12
3.3. Asortimani proizvoda.....	13
4. REZULTATI	14
4.1. Stanje na tržištu.....	14
4.1.1. Europska unija.....	14
4.1.2. Hrvatska.....	15
4.1.3. Vukovarsko-srijemska županija.....	16
4.2. Perspektive.....	17
5. ZAKLJUČAK	20
6. LITERATURA	21

1. UVOD

Tema ovoga rada usmjerena je na perspektive proizvodnje goveđeg mesa u Hrvatskoj, pri čemu ću se dotaknuti i trendova u proizvodnji goveđeg mesa u EU te svijet s obzirom na nemogućnost izdvajanja hrvatskog stočarstva iz proizvodnih i uzgojnih okvira unutar kojih se govedarstvo razvija na globalnoj razini.

Odmah treba istaknuti kako je govedarstvo najvažnija grana stočarstva i poljoprivrede, te čini temelj razvoja ukupne stočarske proizvodnje i kao takva je od višestruke gospodarske važnosti. Nažalost, kao što će se vidjeti u ovome radu, govedarska proizvodnja u Hrvatskoj unazad 15 godina u opadanju te se ta gospodarska grana suočava s velikim problemima koji su prije svega rezultat brojnih teškoća u kvalitetnoj organizaciji govedarske proizvodnje te velikog uvoza koji guši domaću proizvodnju. Kako je još prije više od deset godina zamijetio Kuterovac (2005.) proizvodnja goveđeg mesa u tom razdoblju je stagnirala, organizirani otkup teladi za tov je polako prestajao, a uvozna jeftinija telad postala je osnovica proizvodnje mesa.

Ima li stoga nade za hrvatsko govedarstvo i tržište goveđeg mesa? Ako je suditi prema najavama uz Ministarstva poljoprivrede, ima. Kako bi zaustavilo sve te loše trendove, Ministarstvo poljoprivrede osmislilo je novu potporu za stočare - 195 milijuna kuna za kupnju i uzgoj rasplodnih junica. Pripremio je Program potpore proizvođačima radi obnove narušenog proizvodnog potencijala u sektoru govedarstva, provodit će se u trogodišnjem razdoblju, od 2018. do 2020., kada će se domaćim stočarima 195 milijuna kuna dodijeliti nepovratno. Tim i drugim potporama država želi zaustaviti negativne trendove u govedarstvu. Jedan od njih je i udio ženskog rasplodnog pomlatka u nas u 2015. od 26 %, dok je on u drugim članicama EU-a 37 %.

Obzirom na navedeno, cilj ovoga rada je definiranje trendova tržišta goveđeg mesa u svijetu, EU te mogućnosti proizvodnje u RH.

2. MATERIJAL I METODE

2.1. Podrijetlo i pasmine goveda

Goveda (*bovinae*) ubrajaju se u rod sisavaca (*mammalia*) red dvopapkara (*paridigitata*) podred preživača (*ruminantia*) i porodicu šupljorožaca (*cavicornia*). Govedo je domesticirano prije 6.000-8.000 godina u mlađem kamenom dobu. Gospodarsko iskorištavanje goveda započelo je u brončanom dobu (Uremović i sur. 2002.).

Prema položaju zatiljne kosti prema tjemenoj kosti goveda se dijele u četiri skupine:

-prava goveda – <i>taurina</i>	- <i>bos primigenius</i>
	- <i>bos brachyceros</i>
-azijska goveda – <i>bibovina</i>	- <i>banteng</i>
	- <i>gajal</i>
	- <i>gaur</i>
	- <i>jak</i>
	- <i>zebu</i>
-bizine – <i>bisontina</i>	- <i>bison europaeus</i>
	- <i>bison americanus</i>
-bivole – <i>bubalina</i>	- <i>bubalus indicus</i>
	- <i>bubalus africanus</i>

Izvornim oblikom domaćih europskih goveda drži se divlji tur (*bos primigenius*) izumro 1672. godine. Drugi izvorni oblik jest kratkorožno govedo (*bos brachyceros*), također izumrlo, ali očuvano je po tipu i okviru u buši, navode Uremović i sur. (2002.).

Danas u svijetu ima 449 pasmina goveda, od toga je priznata 251 pasmina. Prema smjeru proizvodnje pasmina goveda se dijele uglavnom na mliječne, mesne i kombinirane pasmine za mlijeko i meso.

2.2. Domaće pasmine

U pogledu proizvodnje mesa vrijedno je spomenuti naše dvije autohtone pasmine goveda, *istarsko govedo* i *slavonsko-srijemskog podolca*, premda i *buša* ima određeni, nešto manji potencijal u proizvodnji mesa. Ove pasmine su zbog svoje otpornosti i prilagodljivosti osobito pogodne za pašne i ekološke sustave proizvodnje mesa. Meso ovih pasmina nešto je nešto tvrđe (nakon primarne obrade trupa poželjno je podvrgavanje mesa ‘‘zrenju’’), no vrlo je aromatično i pogodno za pripremu delicija, posebice tradicijskih, primjećuje Ivanković A. (2015.).

Slika 1: Slavonsko-srijemski podolac (vecernji.hr, 7.7.2018.)

2.3. Uvozne tovne (mesne) pasmine

Uremović i sur. (2002.) kao neke od uvoznih pasmina navode:

- *Šorthorn* pasmina iz Engleske
- *Hereford* pasmina iz USA raširena u Rusiji, crvene boje s bijelom glavom i nogama te bijelom prugom na trbuhu. Obje pasmine kvadratičnog u oblika, mesne partije vrlo su razvijene, snažne konstitucije, visokog randmana (do 70 posto) i dnevnog prirasta u tovu 1,3 kg.
- *Aberdin angus* pasmina potječe iz Škotske, ranozrela je pasmina, crne boje, bez rogova. Upotrebljava se za križanje i proizvodnji mesa i smanjivanje teškoća pri telenju.
- *Limuzen* pasmina „crvenog“ mesa nema teškoća pri telenju
- *Šarole* pasmina vodeća u svijetu po količini mesa s izraženim teškoćama pri telenju. Obje pasmine dobro su obrasle mišićima, prilagođene pašnjacima za sustav krava-tele, velike tjelesne mase i kvalitetnog mesa. Tove se do velike tjelesne mase 550-650 kg uz randman kod klanja 70 posto, s malo loja. Obje pasmine daju dobre rezultate u križanju s simentalcem.
- *Belgijska plavo bijela* pasmina najbolje je tovna pasmina na svijetu, poznata po velikoj obraslosti muskulaturom, s visokim randmanom od 65-70 posto i po dijetetskom mesu sličnom teletini. Veći dio prvotelki ove pasmine teško se teli, najčešće uz primjenu carskog reza. (Uremović i sur., 2002.)

Tovne (mesne) pasmine su ranozrele (ranije spolno sazrijevaju i fizički se razvijaju), sposobne su brzo rasti i nakupljati mišićnu masu (bez jačeg nakupljanja masnog tkiva), imaju povoljnu iskoristivost trupa (randman – odnos mase obrađenih polovica naspram mase živih životinja), povoljnu (od potrošača traženu) kvalitetu mesa (svijetloružičasto, meko, sočno, aromatično) i druge bitne odlike. Međutim, selekcija goveda prema većim trupovima, visokim dnevnim prirastima ili količini mesa, dovela je do narušavanja određenih odlika, npr. prilagodljivosti i plodnosti. Zbog navedenog, potrebno je poznavati osnovne odlike mesnih, ali i drugih pasmina, njihove prednosti i nedostatke, kako bi mogli odabrati odgovarajuću pasminu za svoju proizvodnju, bilo da je uzgojna (cilj proizvesti kvalitetno tele za prodaju tovilistima), tovna (cilj kupljeno tele utoviti do ogovarajuće klaoničke mase) ili kombinirana (toviti vlastitu telad). U proizvodnji govedeg mesa, uz mesne pasmine, mogu se koristiti kombinirane (pasmine pogodne za proizvodnju mesa i mlijeka; npr. simentalac), autohtone (npr. istarsko govedo) ili mliječne pasmine (npr.

holstein), no samo kroz primjerene tehnologije proizvodnje. Kombinirane pasmine, premda nemaju najbolje toвне predispozicije, mogu dati izvrsne priraste i kvalitetu mesa.

(Ivanković A., 2015.).

Slika 3: Tele (agroportal.hr, 7.7.2018.)

Na tovilištima se često mogu zateći križanci, uglavnom mesnih pasmina goveda, koji postižu dobru dinamiku rasta i povoljnu kvalitetu mesa. Odabir pasmine u proizvodnji mesa je važan je, smatra Ivanković ((2015.), koliko i odabir tehnologije proizvodnje, a bez primjerene pasmine teško je postići očekivani rezultat u okruženju u kojem će goveda (telad, junad, starija goveda) biti tovljena. Neke pasmine su većeg okvira, iziskuju više krmiva, teže se prilagođavaju oskudnijoj paši ili su sklone zamašćenju trupa, dok druge dobro podnose skromniju ispašu, lakše se tele ili imaju bolje mramorirano meso (prožeto masnim tkivom). Farmeri koji se žele baviti uzgojem teladi (ili junadi) za prodaju trebaju pažljivo birati pasminu u trenutku oblikovanja svojeg osnovnog stada (krava i bikova), jer u skladu s odabranim pasminama mogu očekivati i odgovarajući rezultat (masu, kvalitetu i

cijenu teladi). Farmeri koji se bave isključivo tovom kupljene teladi, kaže taj stručnjak (Ivanković, 2015.) pasminu biraju u trenutku kupovine teladi, te u skladu s kvalitetom odabira pasmine i tehnologije tova mogu očekivati određene rezultate. Oni žele kupiti zdravu, mladu telad (junad) za tov, razvijene preživaače (sposobne konzumirati voluminoznu krmu) koji će uz ponuđena krmiva postići određenu dinamiku rasta (dnevne priraste), klaoničku (završnu) masu, kvalitetu trupa (iskoristivost, randman) i mesa (sočnost, aromu, boju i drugo). Zdravu telad dobrog potencijala rasta najčešće plaćaju skuplje od teladi mliječnih pasmina ili one nepriviknute na voluminozna krmiva (telad koja je hranjena isključivo mlijekom). Ako se neko tovalište orijentira prema uzgoju isključivo određene pasmine ili tehnologije (ekološka, pašna), jasno da se pri odabiru pasmine vode svojim osnovnim motivima.

3.ORGANIZACIJA PROIZVODNJE MESA GOVEDA

3.1. Tov goveda

Sukladno Uremoviću (2004.) tovom mladih goveda povećava se tjelesna masa, ili popravlja kvaliteta mesa tovom starijih goveda. Povećavanjem tjelesne mase nastaje prirast koji se sastoji od biomase u kojoj uz vodu i minerale prevladavaju bjelančevine. U starijih se goveda prirast sastoji pretežito od loja. S obzirom na dob postoji više vrsta tova:

- tov teladi (za bijelo meso ili kao materijal za daljnji tov),
- tov mlade junadi (do 15 mjeseci),
- tov starije junadi (do 24 mjeseca),
- tov odraslih goveda.

Temeljna razlika u tovu je u intenzitetu i kvaliteti prirasta i vrsti hrane koja se upotrebljava u tovu. Prirast teladi i mlade junadi sastoji se od mesa s nešto masti, što je rezultat rasta. Krmiva koja se upotrebljavaju u ovome tovu jesu koncentрати i voluminozna hrana. (Uremović, 2004.)

Tablica 1: Dnevni prirast i utrošak hrane u tovu simentalaca različite dobi (Uremović, 2004.)

Kategorija	Dob na kraju tova, mj.	Tjel. masa na kraju tova, kg.	Dnevni prirast, g.	Utrošak/kg prirasta	
				HJ*	Pb, g
Telad	6,5	256,8	1,26	4,25	466
Junad do 12 mj.	11	410,5	1,47	5,65	568
Junad do 15 mj.	15	486,7	1,32	6,73	571
Junad do 20 mj.	22	561,3	1,24	10,41	820

*1HJ = 6,20 MJ NEM, Izvor: Car, 1964.

3.1.1. Tov mlade junadi

Junad su osnovna kategorija goveda za intenzivnu proizvodnju kvalitetnog mesa, smatra Uremović Z. (2004.). Po mišljenju toga stručnjaka, osnovna je karakteristika ishrane u tovu obilna ishrana. Važno je da se hrana za tovljenike priprema i da je na način koji će omogućiti dobar apetit i konzumiranje hrane tijekom čitavog razdoblja tova. Najvažniji način proizvodnje većih količina kvalitetnog i jeftinijeg mesa jeste tov mlade junadi. To je važan način racionalizacije proizvodnje goveđeg mesa jer mlada govedina u tovu troši manje energije hrane za proizvodnju kg prirasta i postiže veći prirast zbog djelovanja impulsa rasta pod utjecajem hormona rasta.

Mlada junad može se u tovu toviti do različite tjelesne mase i dobi: 250 kg (7 mjeseci), 350 kg (10 mjeseci) ili 450 kg (12-13 mjeseci), ovisno o zahtjevima i cijenama na tržištu. U tovu mlade junadi cilj je što prije postići planiranu tjelesnu masu sa što više mesa. Najbolja kakvoća mesa dobije se uz primjenu intenzivne hranidbe. Takav tov zahtjeva kvalitetnu hranu i veliki utrošak koncentrata. Prema vrsti hrane koja je većim dijelom uključena u obroke za tovnu junad razlikuje se:

- tov junadi koncentriranom hranom i
- tov junadi voluminoznom hranom.

Tov junadi koncentriranom hranom

Intenzivni tov goveda kao završna faza preko koje se finalizira proizvodnja u govedarstvu provodi se u područjima intenzivne biljne proizvodnje i temelji se na hranidbi kukuruzom. Tov junadi s koncentratima s visokim udjelom kukuruza ima za cilj po Uremoviću (2004.) da se u što kraćem vremenu iskoristi kapacitet za rast i postigne tjelesna masa junica od 380 do 400 kg i muške junadi 450 kg. Na taj način proizvodi se mlada utovljena junad tipa baby beef u dobi od 12 do 13 mjeseci. Za takav tov najprikladnije su kombinirane pasmine goveda, od kojih najbolja i najpoznatija simentalaska pasmina. Meso mlade utovljene junadi svijetlocrvene je boje, karakterističnog ukusa govedine i dobro prorašteno masnim tkivom (mramorirano meso).

Slika 4: Juneći rib steak (telegram.hr, 1.7.2018.)

Tov junadi voluminoznom hranom

Tov mlade junadi obrokom s većim udjelom voluminozne hrane, koji iznosi 60 posto energije, i nižim udjelom koncentrata u iznosu 40 posto energije u ST obroka jest poluintezivni tov. Tov traje do 18 mjeseci starosti i do veće završne tjelesne mase od 550-600 kg. U poluintezivnom tovu postižu se niži dnevni prirasti od 1.000 do 1100g/dan, slabija konverzija hrane od 41,4 do 44,4 MJ NEL po kilogramu prirasta i slabija kakvoća mesa, tamnije boje. Što je veći udjel voluminozne hrane (već od 60 posto ST obroka), rezultati u tovu junadi slabiji su, a kakvoća utovljene junadi lošija. Tov junadi s većim udjelom voluminozne hrane opravdan je uz jeftiniju voluminoznu hranu i ako tržište prihvaća utovljenu junad slabije kakvoće, mišljenja je Uremović (2004.).

Tablica 2: Prikaz mogućih načina uključivanja različitih pasmina u proizvodnju teladi za tov (gospodarski hr, 3.7.2018.)

Prikaz mogućih načina uključivanja različitih pasmina u proizvodnju teladi za tov

3.2. Klaonički pokazatelji u tovu junadi

Randman je učinak proizvodnje goveđeg mesa ocjenjuje se nakon klanja randmanom hladnih i toplih polovica. (Uremović, 2014.) Randman se izračunava formulom:

$$\text{Randman \%} = \text{masa polovica, kg} : \text{živa masa, kg} \times 100$$

- živa masa je tjelesna masa junadi prije klanja,
- masa polovica obuhvaća polovice trupa s bubrežima, a bez glave, donjeg dijela nogu ispod skočnog i koljenog zgloba, kože, repa, krvi i sadržaja prsne, zdjelične i trbušne šupljine.

Tablica 3: Utjecaj vrste hrane na randman goveda
Izvor: (Uremović, 2004.)

Pokazatelj	Voluminozna hrana	Zrno
Živa masa, kg	384	389
Loj, %	8,0	9,0
Randman, %	52,0	55,8

Na randman utječe živa masa prije klanja. Vrijednost randmana raste od 100 do 400 kg žive mase, a zatim ostaje ista (Uremović, 2004.). Randman je varijabilan i na njega utječe mnogo čimbenika:

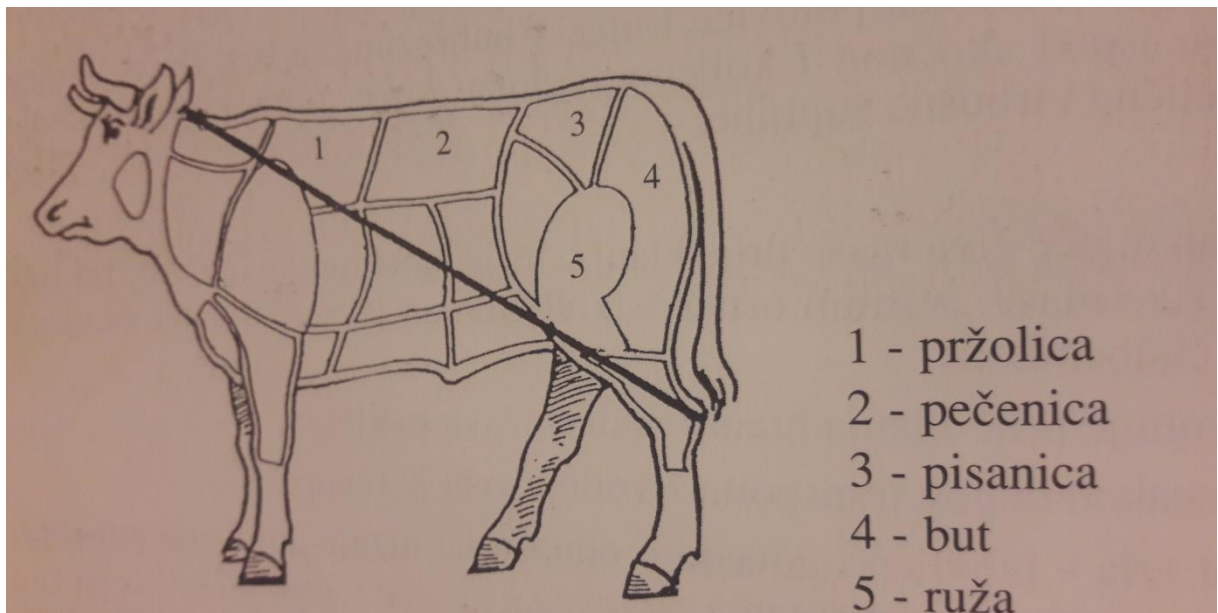
- pristup životinje prije klanja hrani i vodi snižava randman,
- transport–nakon dugog transporta životinja veći je randman,
- utovljenost grla–utovljeno govedo u odnosu na manje utovljeno govedo iste tjelesne mase ima veći randman,
- način obrade –zadržavanje ili uklanjanje zdjeličnog i bubrežnog loja, razlika može biti i od 6 %,
- randman toplih polovica veći je za oko 2 % od randmana hladnih polovica,
- pasmina –mesne pasmine imaju bolji randman nego mliječne pasmine goveda,
- vrsta hrane utječe na randman.

Boja mesa pokazatelj je kakvoće mesa (Uremović, 2004.). Na boju mesa utječe dob utovljenih goveda i način hranidbe. Svjetlocrvenu (ružičastu) boju mesa ima mlada junad

utovljena pretežito koncentratom. Tamnocrvenu boju mesa imaju starije životnje utovljene voluminoznom hranom, silažom ili pašom. Bijelo meso ima telad utovljena velikom količinom tekuće hrane (nadmjestak za mlijeko).

3.2.1. Konformacija trupa

Količina mesa ovisi o konformaciji trupa, odnosno obraslosti trupa utovljene junadi mišićima. Pojmom dobre konformacije izražava se dobra obraslost mišićima dijela trupa iznad dijagonale koja ide od vrha grebena do skočnog zgloba stražnjih nogu.

Slika 5: Konformacija trupa i najvrijedniji dijelovi trupa (Uremović i sur., 2002.)

3.3. Asortimani proizvoda

Teletina je meso teladi, hranjeno na sisi ili mliječnim zamjenicama. Telad može biti dohranjivana i koncentratima do starosti 6 mjeseci. Ovo vrijeme može se produžiti i do 8 mjeseci uz uvjet da se grla puno ne gibaju i da su određene pasmine (npr. *Belgijsko plavo*)

Junetina je meso dobiveno tovom bičića od 6 do 18 mjeseci, a ženskih nešto mlađih, ali uglavnom držanih u malom prostoru, prikladno tovljenih, pa unutar iste kategorije razlikujemo **mladu junetinu** (400 kg ženske, 500 kg muški), i tu kategoriju nazivamo baby beef. Ovo meso je meko, sočno, svjetlo ružičaste boje, uz uvjet da je mlada junad hranjena pretežito koncentratima. Razlikujemo i **stariju junad** iznad 18 mjeseci, držanu na ekstenzivniji način na paši, a potom u produženom tovu. (Marohnić (2008.)

Govedinu smatramo meso starije od 20 mjeseci koje je crvene boje, grubljeg tkiva, a loj je znakovito žute boje. Ovo meso je tvrđe, manje sočno, sa većom izraženosti masnoća i vrlo kalorično. Ovdje spada i meso izlučenih krava, rasplodnih bikova, junica koje nisu ostale bređe i starijih kastrata s paše. (Marohnić, 2008.)

4. REZULTATI

4.1. Stanje na tržištu

4.1.1. Europska unija

Podaci Europske komisije pokazuju kako je količina zaklanih goveda i teladi u Europskoj uniji od veljače do travnja 2016. bila veća od prosjeka 2014. i 2015. godine za isto razdoblje, te je tako u ožujku 2016. godine zaklano oko 655 tisuća tona goveda i teladi dok je najveća količina zaklane teladi i goveda zabilježena u listopadu 2014. godine, čak 700 tisuća tona. (Tušek, 2016.)

Kako navodi Tušek (2016.), EU najviše izvozi u Tursku, čak 57.584 tona u 2015. godini, no 2014. godine izvezeno je 8.098 tona, a 2013. godine 5.086 tona. Od siječnja do svibnja 2016. u Tursku je izvezeno 23.387 tona. Najviše se govedine i stoke izvezlo 2012. godine, čak 101.475 tona. U Bosnu i Hercegovinu je izvezeno 40.031 tona u 2015. godini, dok je od siječnja do svibnja izvezeno 12.684 tona, odnosno 4,5% manje nego u istom razdoblju 2015. godine. EU najviše uvozi govedine i živih životinja iz Brazila, čak 136.705 tona u 2015. godini, a 61.608 tona ove godine od siječnja do svibnja. Iduće su Urugvaj i Argentina. Iz Srbije se 2015. godine uvezlo 439 tona, a 2012. godine 641 tonu. U razdoblju od siječnja do svibnja ove godine iz Srbije se uvezlo 192 tone mesa.

Trgovinska bilanca EU je od 2012. do 2015. godine bila negativna, odnosno uvezilo se više govedine i živih životinja nego što se izvezilo (Tušek, 2016.)

4.1.2. Hrvatska

Već godinama među stočarima, na stručnim skupovima, pa i u medijima može se čuti kako se domaće stočarstvo nalazi u krizi te bilježe sve manju proizvodnju, dok uvoz neprekidno raste. Po podacima Croatiastočara govedeg mesa u prvih devet mjeseci 2017. uvezli smo čak deset posto više nego 2016. godine – gotovo 17.000 tona, od čega više od petine smrznutog. Kada se podvuče crta uvoza mesa svih kategorija, izvana su nam stigle nove 104.000 tone tuđeg mesa, a koštalo nas je 261 milijun eura koji su završili u džepovima njemačkih, danskih i drugih stočara. (Župan, 2018.)

S druge strane, tvrdi Župan (2018.), domaća proizvodnja je u padu o čemu svjedoče opet podaci Croatiastočara po kojima je lani u Hrvatskoj otklasirano 182.539 komada govedih trupova svih kategorija, što je za 4 posto manje nego 2016., junećih trupova bilo je 107.825 komada, što je pad za jedan posto, dok je telećih otklasirano 52.605 komada, pad za 3 posto. Kod klasiranja trupova krava, a klasirano ih je 22.250 komada, pad je za čak 18 posto. Ne prolazi bolje ni izvoz. Spomenimo samo da, dok je ukupna vrijednost uvoza svih vrsta mesa 261 milijuna eura, što je povećanje za 15 posto, vrijednost izvoza svih vrsta mesa bila je 49 milijuna eura, što je manje za 9 posto. Ukupni izvoz živih krava u prvih devet mjeseci 2017. bio je 5763 komada, što je pad od 4 posto u odnosu prema 2016. Ukupna masa govedih trupova bila je 42.563 tona, što je manje za oko 2000 tona, tj. pet posto manje nego u 2016., navodi Župan (2018.) dodajući kako u Udruzi za uzgoj i tov junadi Baby Beef na lanjsko 10-postotno povećanje uvoza govedine gledaju kao na trend u kontinuitetu.

“On se događa otkako smo ušli u EU gdje su klaoničke industrije drugih članica na neki način konkurentnije i dobivaju određene pozicije iz svoje proizvodnje kojima mogu ići na naše tržište s nešto nižim cijenama od naših što i dalje ugrožava domaću proizvodnju, ali i preradu. Definitivno se moraju donijeti određene odluke o pitanju mesa, tj. samodostatnosti, pa bi nam to bila jedna od niti vodilja za dalje”, kaže predsjednik Baby Beefa Toni Raič dok direktor Croatiastočara Branko Bobetić ocjenjuje kako je najslabija karika domaćeg stočarstva govedarstvo.

Jer, iz godine u godinu pada matično stado krava i nema teladi, i mi ćemo u 2018. praktički imati telad koja je u tovu u prošloj godini i ovoj godini – više nego svako drugo tele je iz uvoza jer ga nemamo dovoljno doma. Nemamo dovoljno ni mlijeka – lani je njegov otkup

bio gotovo identičan ukupnom uvozu mlijeka u mliječnim proizvodima, što nema ni jedna zemlja u Europi i zato je tu situacija najsloženija”, kaže Bobetić.

Upozorava na problem klanja ženske rasplodne teladi: “Umjesto da se uzgaja ženski rasplodni pomladak, rasplodne junice su u svim kategorijama proizvod u govedarstvu s najvećom bruto dodatnom vrijednošću, a mi to pokoljemo.“, piše Župan (2018.).

4.1.3. Vukovarsko-srijemska županija

Proljetos je na razini Vukovarsko-srijemske županije održana osnivačka skupština Poljoprivredne zadruge u sektoru govedina i teletina u Poljoprivrednom poduzetničkom inkubatoru u Drenovcima. Zadrugu je osnovalo 15 uzgajivača iz Vukovarsko-srijemske, Brodsko-posavske i Osječko-baranjske županije, pod nazivom Poljoprivredna zadruga „Panonia Beef“.

Svi članovi zadruge zajedno imaju više od 3000 grla stoke, a uskoro se očekuje i pristupanje novih članova, a za upravitelja je izabran mladi stočar Željko Petrović iz Soljana.

Osnivanje PZ-a korak je prema proizvođačkoj organizaciji, konceptu EU-a čiji je cilj jačati položaj primarnih proizvođača u lancu opskrbe hranom, ali i veći udjel proizvođača u raspodjeli dobiti. One imaju financijsku potporu EU-a od 100 tisuća eura godišnje kako bi se zaštitili interesi domaćih proizvođača, u pravilu malih i srednjih, da bi se organizirali/uredili tržište i plasman hrvatskih proizvoda na domaće i strana tržišta, te osigurali dodatna sredstva europskih fondova.

„Mljekarstvo i govedarstvo, cijeli taj sektor, najslabija su karika u poljoprivredi. Mi smo najmanje rentabilni i imamo najmanju zaradu što se tiče proizvodnje. Vjerujem da ćemo se udruživanjem izboriti za opstanak i pokrenuti pozitivne trendove. Proizvodimo prvoklasno juneće meso koje nam u Hrvatskoj ne žele platiti i moramo ga izvoziti, a u trgovačkim lancima dobivamo smeće iz uvoza. A što se tiče kvalitete, naše i uvozno meso ne mogu uopće biti zajedno ni na polici. Stoga je cilj krajnjim kupcima omogućiti da ciljano dolaze do police kupiti domaće meso i da znaju što kupuju i jedu.“, kaže upravitelj zadruge Željko Petrović. (www.vusz.hr)

4.2. Perspektive

Kako bi zaustavilo loše trendove u govedarstvu, Ministarstvo poljoprivrede osmislilo je novu potporu za stočare - 195 milijuna kuna za kupnju i uzgoj rasplodnih junica. Pripremio je Program potpore proizvođačima radi obnove narušenog proizvodnog potencijala u sektoru govedarstva, provodit će se u trogodišnjem razdoblju, od 2018. do 2020., kada će se domaćim stočarima 195 milijuna kuna dodijeliti nepovratno.

Programom su predviđene dvije vrste pomoći - za kupnju steonih junica kombiniranih i mliječnih pasmina goveda te za gubitak prihoda u uzgoju rasplodnih junica, što se odnosi na pokrivanje šteta u stajama nakon preventivnog cijepljenja protiv bolesti kvrgave kože kada su stočari pretrpjeli velike štete zbog uginuća, pobačaja, pada mliječnosti i pada zdravstvenog stanja krava, navodi Župan (2018.) dodajući kako je prva, potpora za kupnju steonih junica, teška 60 milijuna kuna, odnosno 20 milijuna kuna za svaku godinu tijekom trogodišnjeg programa i dodjeljivat će se za sufinanciranje troška kupnje minimalno tri grla steonih junica pri čemu iznos potpore neće prelaziti 10.000 kuna po jednom kupljenom grlu.

Iznos potpore ograničit će se na maksimalnih 30.000 kuna po korisniku. U jednoj godini programa on može podnijeti samo jedan zahtjev za potporu, a korisnici potpora mogu biti poljoprivrednici upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava koji na svom gospodarstvu drže krave koje koriste u proizvodnji mlijeka i koje su evidentirane u JRDŽ-u. Ne smiju biti dužni državi. Tu potporu mogu koristiti gospodarstva koja kao primarni proizvođači na farmama pretežno drže krave kombiniranih i mliječnih pasmina goveda te ih koriste u proizvodnji mlijeka i teladi za tov. Predviđanja su da će tijekom trogodišnje provedbe programa korisnici za obnovu narušenog proizvodnog potencijala u svojim stadima nabaviti najmanje 6000 steonih junica. Potpora za gubitak prihoda u uzgoju rasplodnih junica i obnavljanje životinjskog blaga planira se za 35.000 steonih junica godišnje, što bi u određenoj mjeri obnovilo narušeni proizvodni potencijal u proizvodnji mlijeka (Župan, 2018.).

Slika 5: Krave na farmi (mpr.gov.me, 8.7.2018.)

Dodjela sredstava za kupnju steonih junica ide preko javnog poziva koji se objavljuje jednom godišnje i otvoren je 60 dana. Ako se u prvom pozivu ne iskoristi sav novac predviđen na godišnjoj razini za tu namjenu, raspisuje se drugi. Prednost pri kupnji steonih junica imaju mladi poljoprivrednici registrirani kao nositelji OPG-a ili ovlaštene osobe u drugim pravnim subjektima i gospodarstva koja se mogu svesti pod kategoriju mikro i malih poduzeća. Steone junice moraju se oteliti na farmi korisnika potpore te se u proizvodnji moraju zadržati najmanje tri godine. Druga potpora, a vezana za gubitak prihoda u uzgoju rasplodnih junica, teška je 135 milijuna kuna, odnosno 45 milijuna za svaku godinu programa. Iznos potpore po grlu nije fiksni i ovisit će o ukupnom broju prihvatljivih rasplodnih junica u RH prijavljenih na tu mjeru. Tu potporu mogu koristiti poljoprivrednici upisani u Upisnik PG-ova koji na svom gospodarstvu drže krave koje koriste u proizvodnji mlijeka i koje su evidentirane u JRDŽ-u te ne smiju biti dužni državi.

„Ovom potporom želi se nadoknaditi gubitak prihoda u uzgoju rasplodnog pomlatka za obnovu osnovnog stada. Time će se djelomično nadomjestiti krave izlučene iz proizvodnje zbog posljedica cijepljenja. Za potporu su prihvatljive rasplodne junice od 12 mjeseci starosti do teljenja. Grlo ovu mjeru može ostvariti samo jednom u svom životu.“, ističu u Ministarstvu, koje ovim potporama želi zaustaviti negativne trendove u govedarstvu. Jedan

od njih je i udio ženskog rasplodnog pomlatka u nas u 2015. od 26 %, dok je on u drugim članicama EU-a 37 %. „Želimo obnoviti stočni fond i omogućiti mu dodanu vrijednost. Ove smo godine uveli novu mjeru "Dobrobit životinja" kojom stočarima isplaćujemo dodatni novac za osiguravanje nadstandarda životinjama na farmama. Osmislili smo mjeru za obnovu narušenog proizvodnog potencijala u sektoru mliječnog govedarstva koja se odnosi na krave koje se koriste u proizvodnji mlijeka. Želimo pomoći mljekarima da na svojim farmama nadoknade gubitak prihoda u uzgoju rasplodnog pomlatka za obnovu osnovnog stada. Kupnjom steonih junica i njihovim ulaskom u proizvodnju nadomjestit će se određeni broj krava koje su izlučene iz proizvodnje zbog posljedica izazvanih preventivnim cijepljenjem protiv BKK-a. Potporom za gubitak prihoda u uzgoju rasplodnih junica kombiniranih i mlijećnih pasmina goveda i teškoće koje se odnose na obnavljanje životinjskog blaga nastojimo motivirati naše stočare da zadrže ženski pomladak u uzgoju te ga stave u funkciju proizvodnje mlijeka. U tijeku je e-savjetovanje ovog programa nakon čega slijedi raspisivanje natječaja. Po završetku programa, u hrvatskim stajama trebalo bi biti 6000 steonih junica više nego sada te očekujemo da će na taj način biti zaustavljeni negativni trendovi u sektoru mliječnog govedarstva 10 godina“, izjavio je ministar poljoprivrede Tomislav Tolušić.“ (Župan, 2018.)

5. ZAKLJUČAK

Iako Hrvatska već duže vrijeme bilježi pad broja krava, kao i proizvodnje goveđeg mesa i mlijeka podaci o svjetskim trendovima i prognoze za budućnost ovog sektora daju povoda za optimizam, ali s velikim oprezom s obzirom na prijašnja iskustva i pokušaje spašavanja govedarske proizvodnje.

Prema FAO prognozi, proizvodnja goveđeg mesa u Hrvatskoj ima potencijal rasta od 35 posto do kraja 2030. godine. Međutim, hrvatski građanin godišnje pojede u prosjeku svega 10 kilograma goveđeg mesa, a Talijan čak 23 kg, dok je prosječna potrošnja u EU 16 kilograma po stanovniku godišnje.

Za ostvarivanje rasta proizvodnje važno je potaknuti suradnju između primarnih proizvođača i prehrambene industrije, a očekivati je da bi Ministarstvo poljoprivrede moglo biti koristan posrednik kako bi se proizvodnja goveđeg mesa u Hrvatskoj postakla, a cijeli sektor postao razvijeniji i napredniji.

6. LITERATURA

1. Kuterovac K. (2006.): Izlaganje sa znanstvenog skupa „Model proizvodnje goveđeg mesa“, Vinkovci
http://agronomsko.hr/casopisi/stocarstvo/2006/2006_01_013-018%20Kuterovac.pdf
2. Uremović Z., Uremović M., Pavić V., Mioč B., Mužić S., Janječić Z. (2002.): Stočarstvo, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
3. Gospodarski list, izdanje 2015 (22), 1.9.2015. Prilog broja: Mesne pasmine, autor Ante Ivanković: <http://www.gospodarski.hr/Publication/2015/16/prilog-broja-mesne-pasmine-goveda/8290#.W0OnSVmxXIU>
4. Uremović Z. (2004.), Govedarstvo, Hrvatska mljekarska udruga, Zagreb
5. Marohnić I., (2008.), Mesno govedarstvo – držanje i uzgoj, Vlastita naklada, Zagreb
6. www.glas-slavonije.hr, Domaća proizvodnja pada, uvoz mesa-raste, autor Suzana Župan, 18.1.2018., (<http://www.glas-slavonije.hr/353647/1/Domaca-proizvodnja-pada-uvoz-mesa---raste>)
7. www.agroklub.com, EU najviše govedine uvozi iz Brazila!, autor Karolina Tušek, 1.8.2016., [/www.agroklub.com/stocarstvo/eu-najvise-govedine-uvozi-iz-brazila/26663/](http://www.agroklub.com/stocarstvo/eu-najvise-govedine-uvozi-iz-brazila/26663/)
8. Glas Slavonije, broj 30820, 10.7. 2018., str. 4., (<http://www.glas-slavonije.hr/368991/1/Stocarima-195-milijuna-kuna-za-rasplodne-junice>)
9. www.vusz.hr., Vukovarsko-srijemska županija pruža snažnu potporu jačanju proizvodnje govedine i junetine, 6.3.2018., (<http://www.vusz.hr/novosti-najave-i-službene-obavijesti/vukovarsko-srijemska-zupanija-pruza-snaznu-potporu-jacanju-proizvodnje-govedine-i-junetine>)
10. Caput P. (1996.), Govedarstvo, Govedarstvo, Celeber d.o.o., Zagreb

